

NORGES HØYESTERETT

Den 23. mai 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-00927-A, (sak nr. 2008/546), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Ole Bredrup Sæverud)

mot

A

(advokat Per S. Johannessen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Tjomsland**: Saken gjelder straffutmåling ved forsettlig trygdebedrageri i et tilfelle hvor domfelte ved å fortie at hun var samboende med barnets far hadde forledet NAV til å utbetale henne uberettiget overgangsstønad og utvidet barnetrygd med til sammen 63 658 kroner.
- (2) Indre Finnmark tingrett avsa 22. november 2007 dom med slik domsslutning:
 - ”1. A, født 07.08.1978, dømmes for overtredelse av Straffeloven § 270 første ledd nr 1 jf annet ledd til fengsel i 60 – seksti – dager.

Fullbyrdelsen av straffen utsettes i medhold av straffeloven §§ 52-54 med en prøvetid på 2 – to – år.
 2. A skal – innen 14 – fjorten – dager fra dommens forkynnelse betale 63 658 – sekstitretusensekshundredeogfemtiåtte – kroner i erstatning til NAV Finnmark.”
- (3) Statsadvokatene i Troms og Finnmark anket over straffutmålingen til Hålogaland lagmannsrett, som 20. februar 2008 avsa dom med slik domsslutning:

”I tingrettens dom gjøres den endring at den betingede fengselsstraffen settes til 36 – trettiseks – dager.”

- (4) Statsadvokatene i Troms og Finnmark har anket over straffutmålingen til Høyesterett. Det gjøres – under henvisning til dommen i Rt. 2006 side 1454 – gjeldende at det bør fastsettes en kortvarig ubetinget fengselsstraff.
- (5) *Jeg er kommet til at anken må tas til følge.*
- (6) Sakens bakgrunn kan oppsummeres slik:
- (7) A er samboer og har ett barn på syv år. I 2000 kjøpte hun og samboeren et gårdsbruk hvor det drives husdyrhold, for tiden ca. 20 okser og 50–60 sauer. A, som har agronomutdannelse, har hovedansvaret for gårdsdriften. Samboeren har full stilling utenfor gården.
- (8) Forholdet mellom samboerne har vært turbulent. I november 2005 kom det til brudd i samboerforholdet ved at A flyttet til X. Hun meldte fra om flyttingen til NAV X og fikk innvilget utvidet barnetrygd og overgangsstønad som enslig forsørger.
- (9) I mars 2006 flyttet A tilbake til gården, og partene gjenopptok samboerforholdet. Forholdet mellom samboerne var likevel ikke bra. Den ene dagen kunne det være snakk om at de måtte flytte fra hverandre, den neste dagen var forholdet bra igjen. Fordi hun var usikker på om de kom til å greie å holde sammen, kom A seg ikke til å melde fra til NAV om at hun hadde gjenopptatt samboerforholdet med barnets far, selv om hun var klar over plikten til dette, som for øvrig også fremgår av vedtakene. Bedrageriet gjelder et beløp på 63 658 kroner og skjedde over et tidsrom på seks måneder. Det ble oppdaget ved en tilfældighet i forbindelse med datterens skifte av barnehage.
- (10) I flere avgjørelser på 1990-tallet uttalte Høyesterett at det normalt skulle anvendes ubetinget fengsel ved trygdebedrageri som i omfang oversteg rundt 30 000 kroner, jf. blant annet Rt. 1995 side 945. I saken i Rt. 2002 side 1403 åpnet Høyesterett – under henvisning til et generelt ønske i lovforarbeidene om noe økt bruk av samfunnsstraff – for at man i denne type saker kunne ha et mellomområde mellom betinget og ubetinget fengsel. Førstvoterende, som voterte for samfunnstjeneste ved et bedrageri på 53 306 kroner, uttalte om dette med tilslutning fra tre av de øvrige dommerne:

”Selv om allmennpreventive hensyn står sentralt ved trygdebedrageri, bør det være en viss åpning for en noe utvidet bruk av samfunnsstraff til fortrengsel for ubetinget fengsel utover det en ren inflasjonsjustering i forhold til tidligere avgjørelser kunne synes å tilsi. Etter min mening bør det på bakgrunn av forutsetningene i forarbeidene være et område mellom betinget og ubetinget fengsel hvor det kan anvendes samfunnsstraff.”

- (11) I saken i Rt. 2006 side 1454 ga Høyesterett uttrykk for at både hensynet til rettsenheten og praktiske håndteringshensyn tilsa at det på dette området, hvor det er et betydelig antall domfellelser, var behov for et veiledende utgangspunkt ved straffutmålingen. Om grensen mellom ubetinget fengsel og samfunnsstraff uttalte førstvoterende med tilslutning av tre av de øvrige dommerne:

”Samfunnsstraff kan bare idømmes når hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet, jf. straffeloven § 28 a første ledd bokstav b. Det offentlige stønadssystemet er i stor grad basert på tillit ved at egenerklæringer danner en basis for utbetalinger. Allmennpreventive hensyn har derfor stor vekt i saker om

trygdebedrageri. På denne bakgrunn, og under henvisning til tidligere rettspraksis og uttalelsen i dommen fra 2002, finner jeg at det som hovedregel bør reageres med ubetinget fengsel når et forsettlig trygdebedrageri i omfang overstiger ca. 60 000 kroner. Spesielle omstendigheter kan føre til at utgangspunktet fravikes både i mildere og strengere retning. Det bør imidlertid foreligge relativt klare avvik fra normaltilfellene før dette gjøres.”

- (12) Vår sak, som gjelder et bedrageri på 63 658 kroner, ligger noe over det utgangspunktet som fremgår for anvendelse av samfunnsstraff. Det er derfor uriktig når lagmannsretten uttaler at trygdebedrageriet ”ligger i grenselandet mellom ubetinget og betinget reaksjon”.
- (13) Saken i Rt. 2006 side 1454 gjaldt et tilfelle hvor domfelte hadde mottatt attføringspenger han ikke hadde krav på, fordi han ikke hadde opplyst på meldekortene at han var i arbeid den aktuelle perioden. Noen tilsvarende aktiv egenrapportering gjelder ikke for ytelser til enslige forsørgere. Jeg er likevel enig med lagmannsretten i at det ikke er grunn til – i forhold til utgangspunktet i dommen fra 2006 – å vurdere trygdebedrageri knyttet til overgangsstønad og barnetrygd annerledes enn trygdebedrageri knyttet til arbeidsledighetstrygd eller sosialstønad. De tunge allmennpreventive hensyn er de samme, og alle ordningene er basert på tillit til at søkerne gir de nødvendige opplysninger. Det er for øvrig – slik jeg ser det – mye som kan tale for at oppdagelsesrisikoen ved uberettigede ytelser av denne type er beskjedne også sammenlignet med andre trygde- og stønadsytelser.
- (14) Spørsmålet blir derfor om det foreligger spesielle omstendigheter som tilsier at utgangspunktet om ubetinget fengsel som ble lagt til grunn i Rt. 2006 side 1454, bør fravikes. Det ble – som jeg tidligere har gjengitt – uttalt at det bør ”foreligge relativt klare avvik fra normaltilfellene før dette gjøres”.
- (15) Domfeltes uforbeholdne tilståelse – som har hatt en prosessøkonomisk betydning – er klarligvis ikke noen slik særlig omstendighet. Da domfelte i politiavhør avga sin tilståelse, var de faktiske forhold klarlagt, slik situasjonen for øvrig må antas å være i svært mange saker av denne type. Saksbehandlingstiden – ett år og åtte måneder fra det straffbare forholdet opphørte til dom i Høyesterett – kan ikke sies å være lang.
- (16) Jeg kan heller ikke se at domfeltes personlige forhold på tidspunktet for det straffbare forhold eller i dag har vært eller er så vidt spesielle at de kan begrunne et fravik fra utgangspunktet om ubetinget fengsel. At varigheten av det gjenopptatte samboerforholdet i dette tilfellet i den første tiden fremstod som usikker, er neppe særlig spesielt for vår sak. Heller ikke domfeltes omsorgsansvar for samboerparets felles datter og ansvaret for gårdsdriften, kan – slik forholdene her ligger an – anses som særlige omstendigheter.
- (17) Jeg finner etter dette at straffen – i samsvar med aktors påstand – bør settes til fengsel i 15 dager, og stemmer for denne

D O M:

I tingrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 15 – femten – dager.

- (18) Dommer **Matningsdal:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (19) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (20) Dommer **Tønder:** Likeså.
- (21) Dommer **Gjølstad:** Likeså.
- (22) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I tingrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 15 – femten – dager.

Riktig utskrift bekreftes: